

Борисова Т. С.,
Херсонський державний університет, м. Херсон

СПЕЦИФІКА ЛОНДОНСЬКОЇ УРБАНОНІМІЇ

Статтю присвячено урбанонімам м. Лондон, що тісно пов'язані з історико-культурними подіями у Великій Британії. Основну увагу приділено їх семантиці, структурним особливостям та визначено найбільш вживані компоненти внутрішньоміських найменувань.

Ключові слова: лінгвокультурологія, топонімія, урбанонім.

Статья посвящена урбанонимам г. Лондон, тесно связанные с историко-культурными событиями в Великобритании. Основное внимание уделено их семантике, структурным особенностям и определены наиболее употребительные компоненты внутригородских наименований.

Ключевые слова: лингвокультурологии, топонимика, урбаноним.

The article focuses on the urbanonyms of London closely connected with history and culture of Great Britain. The main accident is made on their semantic and structural peculiarities and most commonly used types of inner-city components are defined.

Key words: cultural linguistics, toponymy, urbanonym.

Розвиток ономастичної науки в даний час характеризується освоєнням неопрацьованих областей онімічного простору, однією з яких довгий час залишалася урбанонімія. На сучасному етапі розвитку суспільства місто виступає у ролі найважливішого центру сучасної людської культури і як культурна реальність привертає все більшу увагу представників різних областей наукового знання, у тому числі істориків, політологів, філософів та культурологів. У галузі лінгвістики необхідно визначити роботи Д.І.Єрмолович, Ю.О.Карпенко, І.П.Литвина, А.М.Мезенко, В.П.Нерознак, О.В.Суперанської та ін. [4; 6; 9; 10; 11; 14].

Урбанонімія, що представляє собою зону перетину різних секторів лексичного простору в мовній картині світу – важлива мовна та історико-культурна складова, яка акумулює і транслює інформацію від одного покоління до іншого. Підвищений інтерес до міста як до культурної універсалиї, яка впливає на формування сучасної урбанонімічної культури, визначив вибір теми дослідження.

Лінгвокультурологія – один з провідних напрямів лінгвістичних досліджень у даний час – припускає розгляд ономастичного матеріалу в аспекті участі мови у створенні духовної культури та участі духовної культури у формуванні мови. Вербальний матеріал, що описує просторове сприйняття міста, співвідноситься з картиною світу, утворюючи один із фрагментів у мовній картині світу, але особливе місце серед мовних засобів належить власним іменам. «Особистий» профіль міста, його іменний пласт, який створюється сплетінням багатьох факторів, похідних від географічного положення, природного середовища і соціальної історії, є унікальним.

Метою даної статті є дослідити шляхи формування і сучасний стан урбанонімії Лондона.

За існуючою в сучасній ономастиці класифікацією [13] серед назв вулиць Лондона можна виділити:

I. Однослівні найменування. У якості основи простого однослівного урбаноніма можуть виступати: а) кореневі слова, що представляють собою непохідну основу: *Poultry, Strand*; б) похідні основи як співпадають з повнозначними іменниками в сучасній мові: *Embankment, Watergate, Oakfield, Oaklands, Littlegrove, Parkmead*. Багато з них містять топонімічні суфікси *-by, -bury, -ham, -cot, -ley, -ly, -wich, -ton* та інші із загальним значенням «населений пункт, ділянка місцевості, рельєф і об'єкт на місцевості»: *Aldwich, Alfriston, Aldermanbury, Parkleys, Frogmore, Holborn, Sydcote* [1, с. 35]. Ці назви, що представляють собою графічний і звуковий комплекс, не мають відповідностей у сучасній англійській мові, не відповідають будь-яким поняттям для носія мови, отже, їх конотації близькі до нульових.

II. Складові назви. Ці назви вулиць Лондона являють собою найбільш численну групу. Це два і більше окремих слова, останнє з яких являє собою іменник, географічний термін, який утворює топонімічний елемент та означає «вулиця, дорога, ділянка або об'єкт місцевості, рельєф»: *Street, Lane, Crescent, Alley, Parade, Place, Row, Road, Path, Ride, Cross, Estate, Bridge, Mews, Circle, Hill, Dale, Mead, etc* [15].

Основна маса складових урбанонімів – двуслівні назви. Перші елементи таких назв можуть бути: а) простими, серед яких зустрічаються як власні і загальні іменники, так і прикметники: *Ditch Alley, Bridge Arcade, Orchard Avenue, Outer Circle, Arnold Circle, Finch Close, Herda Court, Dando Crescent, Victoria Embankment, Long Lane, Mozart Street, York Square, Star Yard, High Bridge, Brook Gate, Skin Market, Holbein Mews, Albion Terrace, Edith Villas, Ballast Quay, London Wall, Lion Wharf*; б) похідними, тобто містити в собі основу, яка може бути власним ім'ям і топонімічний суфікс у якості останнього компонента: *Burlington Arcade, Astley Avenue, Holborn Circle, Belmont Circle, Longton Close, Frimley Court, Oakley Crescent, Warwick Lane, Finsbury Square, Brooksby Street, Eccleston Bridge, Ossington Buildings, Banbury Cottages, Lancaster Gate, Finsbury Market, Berkely Mews, Pemberton Terrace, Waver Villas, Hatton Wall* [16]; в) складними: *Glasshouse Alley, Thornhill Avenue, Cambridge Circle, Beaconsfield Close, Whitecomb Court, Hazelwood Crescent, Goosacre Lane, Janeway Street, Peckford Yard, Westmoreland Buildings, Southfield Cottages, Playdell Estate, Cumberland Market, Tachbrook Mews, Holmdale Terrace, Stanlake Villas*.

В окрему підгрупу можна виділити двоскладні урбаноніми, перший елемент яких виражений іменником у присвійному відмінку: *King's Crescent, Offa's Mead, Queen's Road, Prince's Close, Bishop's Avenue, King's Avenue, Elizabeth's Walk* [16]. Також існує група назв вулиць Лондона представлена моделлю «числівник + іменник

(географічний термін): *First Street, First Avenue, First Walk, First Way, Second Way, Third Way, Third Avenue*. У районі Іст-Енду розташовані вулиці від *First Avenue* до *Eighth Avenue*. Треба відзначити також двоскладні назви вулиць Лондона, останні елементи яких не є топонімоутворюючими елементами внаслідок їх нерегулярності, хоча вони і володіють загальним значенням «рельєф, частина, об'єкт місцевості», іноді виділеним історично. Скорочених варіантів в цій підгрупі немає [14, с. 17].

Перші елементи подібних назв бувають: а) простими – *Marble Arch, Little Birches, Cross Deep, Seven Dials, Forest Edge, Old Jewry, Badgers Hole, Bevis Marks, High Point, Pine Ridge, Temple Sheen, Lavender Sweep, Hill Top, Green Verge, Broom Water*; б) похідними – *Michelham Down, Moresby Fold, Kensington Gore, Highbury Grange, Faruham Royal, Peckham Rye, Wandsyorth Plain, Bagley's Spring* [15]; в) складними – *Ashtree Dell, Camberwell Glebe, Highlands Heath, Greenhill Rents*.

Особливе положення серед двоскладових назв вулиць Лондона займають назви з артиклем «the» в якості першого елемента. Такі назви В.Д. Біленька вважає видовими термінами, використаними як мікротопоніми, що зберегли артикль при переході з імен загальних у власні [1, с.58]. В даний час це поширена модель назви вулиць, розташованих, як правило, не в центрі міста. Іноді така назва співвідноситься з конкретним денотатом. Наявність значної кількості назв з артиклем «the», а також паралелей типу *The Park, Park Avenue, Park Road, Park Street* і т.п. дозволяє розглядати артикль «the» в якості топонімоутворюючого форманта, семантично не значущого: *The Circle, The Mead, The Hall, The Tee, The Borough, The Rise*. Основа такої назви може мати форму множини: *The Meads, The Poplars, The Oaks, The Pines, The Downs*.

2. Тричленні складові назви вулиць Лондона є сполученнями іменників (загальних або власних), прикметників або числівників зі словами, що володіють, як правило загальним значенням «шлях, дорога, частина основного простору, об'єкт або рельєф місцевості» [1, с.56]. Чисельно вони поступаються двоскладовим назвам, але значно перевершують однослівні. Здебільшого, ці назви утворені за моделлю «словосполучення + іменник (географічний термін)», де словосполучення, в свою чергу, може бути представлено: а) ім'ям і прізвищем, титулом і прізвищем, ім'ям та прізвищем, складовим топонімом: *Wat Tyler Road, Lord Napier Place, Le May Avenue, Robin Hood Lane, White Horse Yard*; б) поєднанням загальних іменників з іншими іменниками, прикметниками чи числівниками: *Mile End Place, Ldng Pond Road, Five Elms Road*. Серед тричленних урбанонімів можуть також зустрічатися моделі без географічного терміна: *Blackwall Tunnel Southern, West Cross Route, Crown Lane Spur* [2, с. 58].

3. Серед назв вулиць Лондона зустрічаються і назви з чотирьох або навіть п'яти слів: *Old Deer Park Gardens, West India Dock Wall Road*. Такі назви відносно рідкісні.

За даними аналізу 2310 найменувань лондонських вулиць, які було відібрано методом суцільної вибірки за електронною картою [16], найбільш поширеними є наступні назви: Road (39%), Street (11%), Close (10%), Avenue (9%), Gardens (7%), Place (5%), Grove (3%), Crescent (3%), Way (3%), Lane (2%), Drive (2%), Terrace (1%), Square (1%), Mews (1%), Court (1%), Cottages (0, 5%), Park (0, 5%), Approach (0, 3%), Alley (0, 3%), Row (0, 2%), Walk (0, 1%), Passage (0, 1%).

При вивченні загальних проблем номінації внутрішньоміських об'єктів в рамках культурологічного підходу з'явилася необхідність більш пильної уваги до такого її окремого випадку, як перейменування, оскільки зміна урбанонімів обумовлена не тільки соціально-історично. При перейменуванні велику роль відіграють культурно-історичні традиції та естетичні критерії. Перейменуванню можуть піддаватися практично всі класи внутрішньоміських об'єктів, однак найбільш численні випадки реномінації лінійних і територіальних об'єктів. Причини, що викликали перейменування вулиць, площ та ін., що являються результатом стихійної номінаційної діяльності, і «вольових» перейменувань, різняться [10, с.35]. Стихійне розростання Лондона, розтягнута малоповерхова забудова багатьох районів, велика кількість нетрів, а також обширні руйнування, викликані повітряними нальотами німецької авіації у роки Другої світової війни, зумовили необхідність перегляду планування Лондона, перебудови його районів і, як наслідок, зникнення багатьох назв та перейменування вулиць у другій половині ХХ століття. Це пов'язано, зокрема, з будівництвом нових житлових комплексів (*Churchill Gardens* у Пімліко, *Golden Lane* у Сіті і ін.), з реконструкцією району лондонських доків (*Isle of Dogs, Surrey Docks, Royal Docks*) та ін. За останні 200 років тисячі вулиць зазнали змін своїх назв або ж повністю зникли з карти Лондона. Використовуючи матеріали «Покажчика зниклих вулиць Лондона» (*The Lost London Street Index*), ми розглянули декілька випадків, які можна узагальнити наступним чином.

1. Перейменування було викликано необхідністю уникнути використання назв-близнюків. Так *Alma Street* стала *Cherbury Street, Alma Road – Ritson Road*, інша *Alma Road – Harecourt Road*. Одна *Avenue Road* стала *Sycamore Gardens*, інша *Avenue Road – Bethwin Road*. Численні *Brunswick Roads* та *Streets* стали називатися відповідно *Me Donald Road, Blackwall Way, Haggerston Road, Cressett Street, Paris Gardens* і т.п. Чотири вулиці *Bridge Street* були перейменовані у *Westferry Road, Hamlets Way, Ponsford Street і Solehay Street* [1, с. 57].

2. Зміна назви була обумовлена зміною статусу внутрішньоміського об'єкта. Так після перебудови *Angel Lane* стало *Angel Walk, Arlington Street – Arlington Avenue, Ashmole Cottages – Ashmole Street, Eunice Road – Thornton Avenue, Elms Road – Elms Crescent, Blind Lane – Camdale Road*.

3. Часто наслідком перейменування було виникнення більш конкретної назви: *Bishops Road* стала *Bishops Bridge Road, Bermondsey New Road* перейменована у *Tower Bridge Road, Bride Row* стала *Buckingham Palace Road, Bridge Drive – Carriage Drive North, Avondale Road – Avondale Rise, Beckenham Lane* стала *Beckenham Hill Road* [15].

У результаті перейменувань втрачалось багато колоритних назв, що містять багату історико-культурну інформацію. Так, *Butcher Row* перейменована у *Borthwick Street. Bird Cage Walk* (назва пов'язана з відомим пабом *The Bird Cage*) став називатися *Columbia Road. Blue Anchor Road* (за назвою пабу *The Blue Anchor*: синій

колір «blue» вважається символічним кольором надії; саме вживання слова «anchor» у назвах пабів також є символічним і пов'язано з біблійним «*We have this as a sure and steadfast anchor of the soul, a hope...*» (Hebrews, 6:19). Недарма запасний якор у моряків часто був відомий як *the (last) Hope anchor*. Звідси така популярність назви *The Blue Anchor*. Після перейменування ця вулиця отримала досить безбарвну назву *Southwark Park Road* [8, с.41].

У цілому, можна зазначити, що характерним для утворення нових найменувань внутрішньоміських об'єктів Лондона є використання старих типів і урбанонімічних основ. Це свідчить про стабільність номінаційних процесів і про сформованість урбанонімічних систем: незважаючи на зміну складових частин, загальні закони залишаються незмінними. Кожна внутрішньоміська назва – кінцевий результат взаємодії багатьох явищ історико-культурного процесу.

Література:

1. Беленькая В. Д. Очерки англоязычной топонимики. Учебное пособие / В. Д. Беленькая. – М. : «Высшая школа», 1977. – 227 с.
2. Беленькая В. Д. Топонимы в составе лексической системы языка / В. Д. Беленькая. – М., 1969. – 186 с.
3. Березович Е. Л. Русская топонимия в типологическом аспекте / Е. Л. Березович. – Екатеринбург, 2000. – 411 с.
4. Ермолович Д. И. Имена собственные на стыке языков и культур / Д. И. Ермолович. – М. : Валент, 2001. – 200 с.
5. Карпенко Ю. А. Русская ономастика / Ю. А. Карпенко. – Одесса : ОГУ, 1984. – 186 с.
6. Леонович О. А. Очерки английской ономастики / О. А. Леонович. – М., 1994. – 120 с.
7. Литвин И. П. О традиции в географических названиях / И. П. Литвин. – М. : Наука, 1989. – 212 с.
8. Мезенко А. М. Урбанонимия Белоруссии / А. М. Мезенко // Автореф.: дисс. докт. филол. наук. – Минск, 1991. – 35 с.
9. Нерознак В. П. Ономастика как составная часть лингвокультурологии / В. П. Нерознак // Ономастика Поволжья. – Вологоград, 1995. – С. 4-5.
10. Сизова Е. А. Лингвокультурологический анализ урбанонимов: на материале английского, русского и французского языков / Е. А. Сизова. – Пятигорск, 2004. – 24 с.
11. Суперанская А. В. Урбанонимы как отражение внутригородских реалий // *Acta facultatis paedagogicae Ostraviensis* / А. В. Суперанская. – Ostrava, 1983. – С. 15-20.
12. Smith A. Dictionary of City of London Street Names / A. Smith. – L. : 1972. – 378 p.
13. <http://bestmaps.ru/goroda/london>